

Szögi Csaba legújabb, *Kismadár a csontketrecben* című regényének, illetve saját műfaji meghatározását alapul véve: *visszafejlődésregényének* olvasóját – különösképpen, ha szintúgy vajdasági, mint a kötet szerzője – óhatatlanul elfogja

62 Beke Ottó

BOHÉM SZERTELEN- SÉG ÉS TOBZÓDÁS

Szögi Csaba:

Kismadár a csontketrecben

nultatják fel a kötet (mikro)történetei mint a testi vágy és az azzal – a szöveg kiegészítő jellegű magyarázatai szerint – nem minden esetben kéz a kézben járó szerelem, továbbá szerencsés esetben mint a kielégülés/beteljesülés tárgyait.

A szövegfolyamnak a valóságábrázoló vetületre összpontosító befogadására számos tényező sarkall. Ezek közül érdemes kiemelni a következetesen hangsúlyozott önéletrajzi jelleget, az azt kidomborító kamaszkori, keltezésekkel ellátott, utólagos korrekciókat is tartalmazó naplóbejegyzések változatlan formában történő, üdítő hatású és a stilisztikai változatosság irányába mutató, rövid intermezzókat eredményező felhasználását. Fontos továbbá a településneveknek, közismert, több esetben máig is létező szórakozóhelyeknek, fesztiválokknak, irodalmi, színházi, zenei és egyéb rendezvényeknek a cselekményszöveg szempontjából is meghatározó jelentőségű megjelenítése. „Önéletrajzi műként kell tekintenünk erre az autobiografikus fikcióra” – fogalmaz Fekete J. József.

A regényben feltűnő kulturális kódok nagyobbára közismertek, ily módon könnyű őket azonosítani, illetve esetenként visszakeresni. Ez az olvasóban az otthonosság és bensőségeség, az értelmezői intimitás érzetét kelti. Ezeknek a kulturális kódoknak és önéletrajzi elemeknek a funkcionális kirajzása és megbízható tobzódása mellett azonban legalább annyira érdekfeszítő és izgalmas gondolati kalandokra csábít azoknak a mozgásoknak a kikapintása is, amelyek a szóban forgó szöveg határain belül, továbbá egyes kontextusai között zajlanak. Ezek a mozgások, illetve elmozdulások ugyanis eszméket, gondolati tartalmakat, továbbá formai-prózapoétikai megoldásokat egyaránt érintenek.

A regény elbeszélője rendre az isteni, univerzális Egy-ség, szellemi-lelki összetartozás mellett tesz hitet. Ennek alapjául főleg Keletről érkező

a kíváncsiság: vajon kiket ismerhet a könyv lapjain megelevenedő személyek s főleg az elbeszélő-főhőst vonzó, „bűnre” csábító és csak ritkán taszító, esetleg közömbösen érintő lányok, nők, csajok, asszonyok, bakfisok, boszorkányok, nimfák és szirének közül? Ugyanis őket vo-

vallási tanok, azok magyar nyelvű implementációi, ezoterikus tanítások és nem utolsósorban a mindezekkel átfedéseket mutató személyes tapasztalatok, illetve ez utóbbiak megfelelő értelmezései szolgálnak. A korábbi Szögi-regények, a 2004-es *Drót* és a 2009-es *Mint ami lent van* hasonló gondolati mintázatokról árulkodnak.

63

A fentiekben leírtakkal összefüggésben megjelenő megbont-hatatlan és eleve elrendelt szerelmi egység gondolatát a szöveg egy szemléletes, grafikailag kiemelt nyelvi, illetve mondattani lelemény formájában fogalmazza meg: „*mi vagyunk. Én vagy, Te vagyok*”. Az idézetben szereplő, hangsúlyos *mi* azonban nem bír az adott szöveghelytől, -összefüggéstől elvonatkoztatható állandó, vagyis változ(tathat)atlan tartalommal, vagyis nem mindig ugyanazokat a személyeket – az elbeszélőt és még *egy*, de minden esetben ugyanazt a valakit – jelöli, hanem éppen ellenkezőleg: folyamatosan változik/módosul, újabbnál újabb behelyettesítéseket igényel, vagyis nem a szó tágabb értelmében vett, egy stabil páros létezőt megjelölő (tulajdon)névként funkcionál. Hasonlóképpen működik, mint a *Nagy Ő*, illetve a mindent elsöprő egyetlen és ebből kifolyólag megismételhetetlen, örök szerelem Roland Barthes *Beszédtöredékek a szerelemről* című munkájában. Ez a mindent betöltő szerelmi érzés ugyanis, miközben valóban egyedülállónak és megismételhetetlennek, továbbá öröknek mutatja magát – mint az a Szögi-regényben oly sokszor megfigyelhető –, (szinte) sohasem az, illetve csakis saját időbeli határain belül egyedülálló, megismételhetetlen és örök. Ennek megfelelően – miként arra többek között Barthes vonatkozó érvelése és a Szögi-regény is felhívja a figyelmet – ez az „örök”-nek tűnő szerelmi érzés újabbnál újabb ismétlések révén tartja fenn önnön illúzióját.

A regény a nagy Ő, illetve a *mi* alakulástörténetét, természetéhez tartozó, „belső” dinamikus létmódját narratív formában bontja ki. Ezáltal alakul ki az egymást követő fejezetek, illetve részek szerkezeti és numerikus modelljének megfeleltethető, azonban a kötet tematikáját alapjában meghatározó szexualitás szóhasználatából kölcsönzött előjátékra, majd pedig menetekre és kicsepegésre tagolódó (visszafejlődés)regény cselekménye. Az egyes fejezeteknek, részeknek a szexualitás metaforikájával operáló megjelölési gyakorlata kapcsán érdemes utalni a szerző 2008-as *Korai orgazmus* kötetcímére.

A *Kismadár a csontketrecben* akkor válna klasszikus értelemben vett fejlődésregénnyé, ha célirányosan épülne fel, vagyis ha a lejegyzett, egymást követő szerelmi kalandok átélése révén azok alanya, vagyis maga a főszereplő-narrátor tapasztalatokkal felvértezve a felnőtté válás és a konszolidáció útját járná be. A regény története ebben a szerkezetben végül házasságra, két

személy önként vállalt testi-lelki közösségébe torkollna, esetleg a csalódások járulnának hozzá hathatósan az elbeszélő-főhős életvezetésben is megnyilvánuló érési folyamatához. A Szögi-kötet szóhasználatát követve, ez jelentené a cselekmény orgazmusát, ami viszont – a műfaji meghatározásnak megfelelően is – elmarad, a konszolidáció helyett pedig „gyönyörű aszszony[ok] rajzásával”, továbbá folyamatosan felhangzó „ödipuszi cup-pogással”, vagyis a kalandorlét szövegszerű dokumentumaival, egyértelmű jeleivel találja magát szemben az olvasó. A felnőtté érés és az érzelmi konszolidáció elmaradására a regényszöveg utolsó előtti menete fel is hívja a figyelmet: „Ahhoz képest, hogy lelki aggastyánként születtem, testi és szellemi érésemben még ma is alig léptem át a pubertás küszöbét.”

Szögi Csaba alkotóként több szempontból is a beatirodalom és -zene, továbbá tágabb értelemben vett kulturális mozgalom máig ható és bizonyos művészeti törekvéseit, vonatkozásait tekintve változatlanul előremutató hagyományait követi. Prózaírói munkásságának ezen, a beatirodalmat idéző jellegzetes attitűdje, például különböző, familiáris és vulgáris nyelvhasználati és kulturális regisztereket egyaránt mozgósító, a szabad önkifejezést támogató és azt korlátozások nélkül meg is valósító ars poeticája természetesen már a visszafejlődésregény előtt megjelent szépirodalmi és egyéb munkáiban is kifejezésre jutott. E tekintetben elég a már említett regényeire, költészeti munkásságára, a Balatoni Bolival – ing. Ekszerovits Szög néven – közösen jegyzett könyvben olvasható *Utazásaimra* vagy akár publicisztikájának önreflexív vonulataira utalni.

A beatirodalom keretében is értelmezhető a visszafejlődésregény szövegszinten, szerkezetileg és tematikusan egyaránt jellemző bohém szerтелenség és tobzódás. A szövegben a megzaboláz(hat)atlan alkotói energiák mindent magával ragadó sodrása a rendszabályozás jelképeként működő margók részleges eltüntetésében is megnyilvánul. Szinte a teljes oldalképet a szabadon hömpölygő szöveg tölti be. A feltétlen és határtalan szabadság megélése nem csupán a különböző párkapcsolati és érzelmi mintázatokba illeszkedő, illetve azokat megteremtő és folyamatosan át- és átalakító, leírt coitusok és nők nagy számában, hanem a szövegszervez(őd)ésben is megmutatkozik. A bohém szerтелenség és tobzódás mintegy ars poeticává és egyúttal szövegszervező elvvé, költői, jelen esetben írói hitvallássá válik. A fékezhetetlen szabadságvágynak a tematika szintjén való kifejeződése nem igényel különösebb magyarázatot, elég a fentiekben már tárgyalt promiszkuitásra és egyáltalán a szinte mindenre kiterjedő szexualitásra gondolni. Az esetenként arcpirítóan naturalista módon feldolgozott tematikának a művészet- és eszmetörténeti beágyazottságára rámutató Fekete J. a regényt egyenesen „erotográf szövegfolyamként” határozza meg.

A regény cselekménye oly módon épül fel, hogy alkotóelemeinek szerkezeti beágyazottsága, egymáshoz fűződő viszonya különböző olvasási-megközelítési irányokat egyaránt lehetővé tesz. Habár a kötet az egyes fejezeteket, részeket, illetve az adott szóhasználatot követve: menetet sorba rendezi, a sorszámokkal ellátott szövegrészeket töredékes és mozaikszerű felépítésüknek köszönhetően más sorrendben is érdemes megközelíteni, elolvasni. Az egyenes vonalú olvasásmódnak a megváltoztatása szintúgy érvényes és hiteles befogadást eredményezhet, figyelembe véve a regénybe foglalt bohém életérzés tematikus és textuális dominanciáját. A különböző irányokba mutató, avagy töredékes olvasásmód a regény prózapoétikai eljárásainak, szövegszervező elveinek az elfogadását és egyben igenlését jelenti. 65

A regényszöveg nyelvhasználata, miként arról a fentiekben már szó esett, különböző regisztereket egyaránt mozgósít. A hagyományosan (szép)irodalminak minősülő nyelvi kifinomultság, művesség és retoricitás a familiáris nyelvhasználatból, szlengből, esetenként pedig marginális csoportnyelvekből származó szavakkal, kifejezésekkel és szófordulatokkal, nemritkán pedig trágár elemekkel találkozik. Ez a tudatosan kezelt nyelvi sokszínűség a szöveg esztétikai jellemvonásainak megteremtésében is aktívan részt vesz. A szóban forgó diverzitáshoz esetenként műfaji-műnemi gazdagság társul, ami leginkább a kamaszkori naplóbejegyzések és különböző vers(részlet)ek felhasználásakor, változtatások nélküli közlésekor mutatkozik meg.

A „belső” nyelvi tagolódás és a műfaji-műnemi sokszínűség a tematikus meghatározottságok, továbbá a bemutatott életérzés megszövegezési módjaival együtt a kortárs vajdasági irodalom figyelemre méltó (beat)regényévé teszik Szögi Csaba legújabb művét. (*zEtna, Zenta, 2018*)